

MARZYŃSKA Hildegarda (1910-2002), pseud. „Hilda”, „Karola”, „Teresa”, przybrane nazwiska Naszyńska, , członek SZP-ZWZ-AK, współpracowniczka PSD. Urodziła się 5 sierpnia 1910 r. w Wiedniu, w rodzinie Fryderyka, lekarza, i Stelli (z d. Loewenberg) Groag. W 1925 r. ukończyła szkołę projektowania mody. Pracowała następnie jako projektant mody i modelka. W marcu 1930 r. wyszła za mąż za Stanisława Marzyńskiego (www.stanislawmarzynski.com) i w kwietniu tego roku przyjechała do Polski. Mieszkała w Warszawie przy ul. Jakubowskiej 16, a później ul. Czeskiej 20. Do wybuchu wojny pomagała mężowi w pracach biurowych i buchalterii, równocześnie ucząc się języka polskiego. 13 czerwca 1939 r. ukończyła z wynikiem dobrym pięcioletniowe przeszkolenie PCK w zakresie Ratownictwa Sanitarnego w samoobronie przeciwlotniczej i przeciwgazowej, przewidziane dla przodowników organów domowych Ratownictwa Sanitarnego. W pierwszym tygodniu wojny 1939 r. sprawowała funkcję blokowej LOPP na Saskiej Kępie. Wraz z mężem po apelu ppłk. dypl. Romana Umiasztowskiego opuściła miasto, z zamiarem wstąpienia do WP. Z Łucka, na wieść o agresji sowieckiej, wróciła do Warszawy, gdzie przebywała również w czasie okupacji. Od października 1939 r. pracowała w Stołecznym Komitecie Samopomocy Społecznej na Saskiej Kępie, a później RGO, w funkcji opiekunki blokowej. Od października 1939 r. do czerwca 1940 r. opiekowała się społecznie rannymi żołnierzami w Szpitalu Ujazdowskim i pomagała im w nawiązaniu kontaktów z rodzinami. 11 listopada 1939 r. wstąpiła do SZP, a później należała do ZWZ-AK. Od 11 listopada 1939 r. do 14 lutego 1942 r. lub końca lipca 1944 r. w BIP SZP-ZWZ była sekretarką Adolfa Abrama, wiceprezesa przedwojennego Związku Osadników, zaprzyjaźnionego z rodziną Marzyńskich przed wojną. W porozumieniu z Aleksandrem Kamińskim współpracowała z Mieczysławem Kalinowskim przy organizacji punktów rozdziału prasy konspiracyjnej ZWZ. Według „Oświadczenia” M. Kalinowskiego z 25 maja 1981 r., była również łączniczką w dyspozycji komendanta okręgu Henryka Józewskiego „Niemiryca”. Założyła archiwum prasy i innych wydawnictw konspiracyjnych, wydawanych przez różne organizacje podziemne. Kolportowała prasę ZWZ-AK, przede wszystkim „Biuletyn Informacyjny”. 14 lutego 1942 r. została przydzielona do 5. Rejonu VI Obwodu AK w Warszawie na Pradze, wywodzącego się z Organizacji Wojskowej Unia. Szkoliła się na kursie rusznikarskim, pełniła funkcję łączniczki dowództwa rejonu, kolporterki prasy, przenosiła również i przechowywała broń oraz amunicję. Współdziałała w wykonaniu sztandaru 5. Rejonu, według Marka Ney-Krwawicza jednego z „najbardziej okazałych znaków bojowych Armii Krajowej” (autorem projektu był jej mąż Stanisław). Sprawowała 4 funkcję łącznika między zespołem organizacyjnym a wykonawcami porporca. 19 marca 1943 r. uczestniczyła w uroczystości poświęcenia sztandaru w kościele oo. Palotynów przy ul. Skaryszewskiej oraz w przygotowaniu jej zbrojnej ochrony. Od 1943 r., wraz z mężem, współpracowała z podziemnymi agencjami prasowymi, prowadząc dla nich nasłuch radiowy oraz z Kazimierzem Gorzkowskim, od którego otrzymywała prasę, wydawaną przez Podwydział „N”. Utrzymywała również kontakty z Marią Sipayłto. 1 sierpnia 1944 r. przewiozła na Wolę transport granatów. Już po wybuchu Powstania Warszawskiego przedostała się pod ostrzałem niemieckim na Stare Miasto, gdzie przebywała do chwili kapitulacji 2 września, działając w powstańczej służbie cywilnej. Po kapitulacji Starówki, na początku września 1944 r. została wywieziona z Warszawy przez Skierniewice do Rozprz, skąd zbiegła z transportu. Udała się następnie do Borowca pod Końskimi w Kieleckim, gdzie brat jej męża Michał był powiatowym delegatem Delegatury Rządu RP na Kraj. Była łączniczką w bazie „Rybitwa-Rolnik” Okręgu Radomsko-Kieleckim AK, знаła osobiście jego komendanta płk. Jana Zientarskiego „Mieczysława” oraz Antoniego Hedę „Szarego”. 2 lutego 1945 r. wróciła do Warszawy. Od maja 1945 r. pracowała na stanowisku podreferendarza w Wydziale Martyrologii Ministerstwa Kultury i Sztuki. Przyjmowała osoby wracające z niemieckich obozów koncentracyjnych i opracowywała ich zeznania. Odszukiwała i inwentaryzowała miejsca kaźni w Warszawie, m.in. przy al. Szucha. Uporządkowała pokój przestłuchań na Pawiaku, pomagała w założeniu muzeum w Oświęcimiu. Według własnych zeznań, przekazała również ministerstwu część posiadanej prasy podziemnej z czasów okupacji. 1 lipca 1946 r. na własną prośbę została zwolniona z MKiS z powodów zdrowotnych. Jesienią 1945 r. spotkała się z M. Sipayłto i przypuszczalnie od tej pory uczestniczyła w działalności konspiracyjnej piłsudczykowskiego Polskiego Stronnictwa Demokiratyycznego, kierowanego przez Henryka Józewskiego. W sierpniu 1946 r. otrzymała

polecenie wyszukania lokalu konspiracyjnego, który pełniłby rolę punktu przerzutowego prasy i równocześnie skrzynki kontaktowej między WiN a PSD. Marzyńska zorganizowała „skrzynkę” w mieszkaniu Łucji Żórawskiej przy ul. Poznańskiej 14. Utrzymywała łączność PSD z kierowniczką wydziału wywiadu (informacji) Obszaru Centralnego Zrzeszenia WiN Haliną Sosnowską. Przekazywała pocztę od Józewskiego oraz „Polskę Niezawisłą” na „skrzynkę” przy ul. Poznańskiej i odbierała korespondencję od Sosnowskiej. Brała udział w kolportażu „Polski Niezawisłej”, którą rozprowadzała w warszawskim środowisku katolickim. W swoim mieszkaniu przy ul. Poznańskiej 12 przechowywała również archiwum 5 I/ł(» PSD, tj. egzemplarze „Polski Niezawisłej” oraz notatki polityczne i filozoficzne Józewskiego. Utrzymywała również kontakt ze inną grupą piśmudczykowską - Stronnictwem Niezawisłości Narodowej Wacława Lipińskiego, m.in. udostępniła „skrzynkę” przy ul. Poznańskiej 14 współpracującemu z Lipińskim Kazimierzowi Gorzkowskiemu. Wiedziała o istnieniu „skrzynki” SNN w zakładzie introligatorskim Wandy Michalskiej przy ul. Wspólnej. Aresztowana 16 listopada 1946 r. przez funkcjonariuszy bezpieczeństwa w „kotle” przy ul. Poznańskiej 14, zdołała się wymknąć do swojego mieszkania i spalić archiwum PSD. Jeszcze tego samego dnia została aresztowana ponownie, a w jej mieszkaniu założono „kocioł”, trwający 10 dni. Pozostała część zgromadzonego przez nią archiwum prasy konspiracyjnej została skonfiskowana przez UB i przypuszczalnie oddana później Zakładowi Historii Partii (po jego likwidacji zbiór prasy konspiracyjnej został z kolei przekazany Bibliotece Sejmowej). Początkowo więziono ją w piwnicy gmachu MBP przy ul. Koszykowej, a następnie w więzieniu mokotowskim. „Słyszało się okropne krzyki tortur [...]”. To tzw. « W o l n o ś ć ». Nie pamiętam jak długo w tej norze byłam. Nie mogłam się nawet tam wyprostować!” - wspominała po latach. Była przesłuchiwana m.in. przez płk. Józefa Różańskiego. Podczas śledztwa przebywała przez pewien czas w karcerze. W celi przy ul. Rakowieckiej była inwigilowana przez „Marię”, członkinię AK, uczestniczkę Powstania Warszawskiego, po wojnie skazaną za działalność w WiN. Według jednego z donosów, Marzyńska mówiła w celi, „że jest Austriaczką [...], od 1930 r. ma obywatelstwo polskie, Polskę bardzo kocha, no naturalnie nie tę obecną, ale jest przekonana, iż obecna niedługo będzie miała żywot”. Zgodnie z innym donosem, „stwierdziła, że wszyscy co ją przesłuchują to skończone łajdaki, ale nie da się « u r o b i ć » ją więcej niż sobie życzy”. Według zeznań M. Sipayłto z 1953 r., w śledztwie Marzyńska nie ujawniła żadnych informacji, które mogłyby zaszkodzić PSD. Wyrokiem WSR w Warszawie z 18 października 1947 r. została skazana na 4 lata więzienia za zorganizowanie „skrzynki” przy ul. Poznańskiej. 21 października 1947 r. zwolniona ją jednak w wyniku amnestii. Z rozprawy wracała w jednym samochodzie z H. Sosnowską, której później oddała część swoich ubrań. Niewykluczone, że pewien wpływ na wysokość wyroku miała interwencja Mariana Spsychalskiego, z którym Stanisław Marzyński pracował przed wojną w jednej pracowni architektonicznej. Po opuszczeniu więzienia była inwigilowana wraz z mężem przynajmniej do 1955 r. Po zwolnieniu pomagała mężowi w pracy zawodowej. W latach sześćdziesiątych odwiedziła wraz z mężem przebywającego na uchodźstwie w USA Adolfa Abrama. Była przeciwniczką wstępowania do ZBoWiD-u. Od marca 1990 r. należała do Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. W 1993 r. opracowała wspomnienia z czasów wojny, 6 znajdujące się obecnie w posiadaniu córki Moniki Buchner. Zmarła 10 grudnia 2002 r. w Warszawie. Pochowana została na cmentarzu Powązkowskim, dawnym Wojskowym. Hildegarda Marzyńska była odznaczona Krzyżem Srebrnym orderu Virtuti Militari (1944 r. - nadany, 1969 r. - zatwierdzony) „za wyróżniające się męstwo w służbie bojowej w okresie konspiracji, a szczególnie w walkach na Starym Mieście podczas Powstania Warszawskiego”, Krzyżem AK (1968), czterokrotnie Medalem Wojska (1969), Odznaką Pamiątkową „Akcji Burza”, Odznaką Weterana Walk o Niepodległość (1995). Była zamężna ze Stanisławem Marzyńskim (1904-1992), architektem, profesorem na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej, oficerem ZWZ-AK, więzionym po wojnie przez trzy miesiące w sprawie żony. Miała córkę Monikę (1931), architekta, zamężną z Andrzejem Buchnerem (1931), architektem, mieszkającą w Warszawie, i syna Piotra (1948), również architekta, mieszkającego w Toronto w Kanadzie. www.phddesign.ca APW, Sr 275/54, t. 1, k. 232, 234, 255-256, 288, 334, 343, 345; Sr 275/54, t. 2, k. 4, 16; IPN, 00231/44, k. 23, 24; IPN, 01236/580, t. 1-2 [materiały MBP dotyczące H. i S. Marzyńskich]; IPN, 0400/133, Spis osób figurujących w sprawie; IPN, 0400/133, k. 1; IPN BU 1000/353,

Akta w sprawie przeciwko Hildegardzie Marzyńskiej; IPN, 1022/4 [Akta w sprawie przeciwko Kazimierzowi Gorzkowskiemu], k. 12; Dokumenty dotyczące działalności konspiracyjnej H. Marzyńskiej udostępnione przez M. Buchner; H. Marzyńska, [Wspomnienia]; M. Buchner, Hildegarda Marzyńska, Działalność konspiracyjna 1939-1945 i okres powojenny. G. Łukomski, B. Polak, A. Suchcitz, Kawalerowie Yirtuti Militari 1792-1945. Wykazy odznaczonych za czyny z lat 1863-1864, 1914-1945, Koszalin 1997, s. 462 (tu błędnie podane imię Maria); M. Ney-Krwawicz, Sztandary i proporce Armii Krajowej, Warszawa 1994, s. 16, 18-19, 145; idem, Z. i M. Siemaszko, Bojowe sztandary i proporce Armii Krajowej, Warszawa 1991, s. 18, 21; Spis abonentów sieci telefonicznej m.st. Warszawy PAST i Warszawskiej sieci Okrąg. PPTT, rok 1939/40, s. 242; Wielka Ilustrowana Encyklopedia Powstania Warszawskiego, red. A. K. Kunert, t. 4, Warszawa 1997, s. 84, t. 6, red. P. Rozwadowski, Warszawa 2004, s. 168; Wojna XXX-letnia. Rozmowa A. Kwapisz-Kulińskiej z Panią N [Hildegardą Marzyńską- M. G.], „Po prostu” 1990, nr 3. 7 MARZYŃSKA Hildegarda (1910-2002), pseud. „Hilda”, „Karola”, „